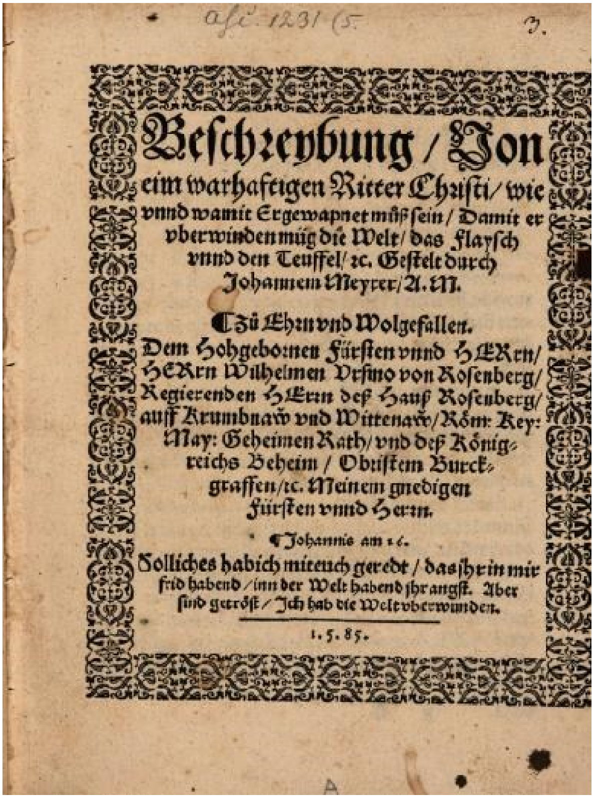

Beschreybung / Von eim warhaftigen Ritter Christi / wie vnnd wamit Ergewapnet müß sein / Damit er vberwinden müg die Welt / das Flaysch vnnd den Teuffel / rc. Gestelt durch Johannem Meyrer / A. M.

Zü Ehrn vnd Wolgefallen. Dem Hohgebornen Fürsten vnnd HErrn / HErrn Wilhelmen Vrsino von Rosenberg / Regierenden HErrn deß Hauß Rosenberg / auff Krumbnaw vnd Wittenaw / Röm: Key: May: Geheimen Rath / vnd deß Königreichs Beheim / Obristem Burckgraffen / rc. Meinem gnedigen Fürsten vnnd Herrn.

Johannis am 16.

Solliches hab ich mit euch geredt / das jhr in mir frid habend / inn der Welt habend jhr angst. Aber sind getröst / Jch hab die Welt vberwunden.

1.5.85.

JOHANNES MEYRER

BESCHREYBUNG VON EIM WARHAFTIGEN RITTER CHRISTI, WIE UND WOMIT ER GEWAPNET MUß SEYN

BESCHRIJVING VAN EEN WAARACHTIGE RIDDER VAN CHRISTUS, HOE EN WAARMEDE HIJ BEWAPEND MOET ZIJN

1 5 8 5

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.org

8 maart 2026

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave 3
Inleiding van de vertaler 4
Bronvermelding 5
Het omslag 6
Aan de lezer 7
Thans volgt hetgeen tot een ware ridder en discipel van Christus behoort 9

INLEIDING VAN DE VERTALER

In deze incunabel wordt aan de hand van tal van Bijbelcitaten aangegeven hoe men in het leven moet staan, gericht op het goddelijke en de leringen van Jezus.

De beeldspraak van de ridder vindt men terug in de Bijbel, Efeziërs 6: 11-17. Daar komen de onderdelen van zijn wapenrusting aan de orde. De auteur verwijst er dan ook naar.

Hij deelt zijn opvattingen in vier aspecten in: geloof, liefde, hoop en gelatenheid.

Zijn verwijzingen naar de Bijbelboeken en -hoofdstukken zijn niet voorzien van de nummers van de verzen. Daarom zijn die in deze vertaling alsnog toegevoegd. In de tekst stonden ze steeds aan het eind van een passage, na een komma. In de vertaling zijn ze voor een rustiger leesbeeld opgenomen tussen haakjes in een iets kleiner lettertype.

Opgemerkt moet worden, dat de Bijbelverwijzingen niet altijd even duidelijk corresponderen met de tekst, ze ook niet steeds letterlijk zijn, en er soms helemaal geen verband mee hebben.

De citaten zijn nergens gemarkeerd met aanhalingstekens. Op één uitzondering na, zijn ze daarom ook niet gemarkeerd in deze vertaling.

De tekst bevat in de kantlijn van de pagina's vele verwijswoorden. Aangezien ze niets toevoegen aan de tekst, zijn ze in de vertaling achterwege gebleven.

Het werk is gedrukt door Wolffgang Eder, een Augustijner monnik, lector aan het Augustijnenklooster van München.

Ruud Muschter.

BRONVERMELDING

https://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=urn%3Anbn%3Ade
%3Abvb%3A12-bsb10198559-3

https://www.digitale-
sammlungen.de/en/view/bsb10198559?page=,1

Ingolstatt, 1585

Bayerische Staatsbibliothek, München

HET OMSLAG

Beschrijving van
een waarachtige ridder van Christus, hoe
en waarmede hij bewapend moet zijn, opdat hij
de wereld, het vlees en de duivel moge overwinnen,
et cetera. Geschreven door
Johannes Meyrer, A.M.

Tot eer en welgevallen van
de hooggeboren vorst en heer,
de heer Wilhelm Orfinus von Rosenberg,
regerend heer van het Huis Rosenberg,
van Krumna en Wittenau, geheimraad van
de Roomse keizerlijke majesteit en
opperste burggraaf van het koninkrijk Bohemen,
et cetera, mijn genadige vorst en heer.

Johannes 16:

Zulks heb Ik met u besproken, opdat gij vrede in Mij hebt. In de
wereld hebt gij angst. Doch wees getroost,
Ik heb de wereld overwonnen.

---

1 5 8 5.

AAN DE LEZER.

Terwijl de heilige Paulus ons zo getrouwelijk vermaant, dat de uiterlijke dingen weinig nut opleveren, doch de godzaligheid van nut is voor alle dingen (1 Timotheüs 4[1]), toch is nog in ons ingeplant, dat wij allen gaarne vroom en rechtvaardig willen worden geacht, en steekt er evenwel daadwerkelijk niets anders achter dan ijdele huichelarij, en wil alzo eenieder vromer en heiliger zijn, waaraan dan strijd, nijd, versplintering en geruzie ontspringen, en het om de schaal gaat en men de kern laat varen. Om die reden ben ik bewogen, kort aan te duiden wie de ware discipelen[2], liefhebbers en knechten van God zijn, opdat - wanneer wij zulks nog niet bij ons bevonden - wij toch van onze huichelarij afstand deden, en van harte baden tot Hem die alle wijsheid geeft en van wie het uitsluitend komt (Jakobus 1[3]), opdat wij mochten komen tot ware kennis, en niet aldus om het uiterlijke ruziën en de ware godzaligheid verloren. Want niets zal helpen wanneer wij er lang over spreken, roepen en zeggen, wanneer niet de ware godzaligheid erbij is, zoals de Heer zegt. Niet eenieder die zegt "Heer, Heer", zal ingaan in het rijk Gods, doch degene die de wil van Mijn hemelse Vader doet (Mattheüs 7[4]). En zoals ook Paulus zegt, niet de toehoorders van de wet, doch de daders worden gerechtvaardigd (Romeinen 2[5]). En degenen die veel zeggen en niet doen, verleiden zichzelf. Want Christus zegt niet, wie de stem hoort; doch, wie ook doet (Mattheüs 7[6]). Want Hij zegt, hebt ge Mij lief, houd u dan aan Mijn geboden (Johannes 14[7]). Aangezien het dan slechts ligt aan het volbrengen, dat uitgaat van het geloof en van het hart, en

[1] Vers 8.
[2] "Junger".
[3] Vers 17.
[4] Vers 21.
[5] vers 13.
[6] verzen 21, 24.
[7] vers 21.

noch van het zingen, noch zeggen, zo willen wij in het kort horen hetgeen toch behoort tot een waarachtige ridder van Christus, welke eigenschappen hij moet hebben, of waarmede hij moet vechten (Efeziërs 6[8]). Daarom heb ik zulk een boekje de titel van de christelijke ridder gegeven. Hierom, beste lezer, lees en bezie daarna: bevindt ge u aldus bewapend te zijn, prijs dan God, de hemelse Vader, door Christus, Zijn beminde Zoon, en wees trouw, ga voort, zie niet achterom. Want wie de hand aan de ploeg legt en achterom ziet, is Hem niet waard (Lukas 9[9]). Omgekeerd[10], wanneer ge u in gebreke (zoals wij allen zijn) bevindt, vraag dan getrouwelijk in de naam van Christus. Wees gewis dat ge verhoord wordt, want allen die waarachtig vragen, komen niet te schande (Romeinen 10[11], en Jesaja 28[12]). Let erop dat gij niet doet zoals de blinde wereld doet, die zien wil en toch niet ziet (Johannes 15[13]), rijk wil zijn en arm is (Handelingen 3[14]), en aldus zichzelf verleidt. Daarom zij eenieder gewaarschuwd, want zij achten, zij geloven, en daadwerkelijk is het niets anders dan een gewoonte, waarom hij[15] dan bedrogen wordt. De Heer echter wil ons onze ogen openen en het ware verstand geven, door Jezus Christus, onze Heer, amen.

[8] verzen 11-17.
[9] vers 62.
[10] "Herwiderumb".
[11] vers 13.
[12] De vindplaats klopt niet.
[13] idem.
[14] "Apo.3". Onduidelijk. Mogelijk is vers 17 bedoeld.
[15] Lees: 'de wereld'.

Thans volgt hetgeen tot een ware ridder en discipel van Christus behoort.

Tot een ware ridder van Christus behoort waarachtige gelatenheid en het verloochenen[16] van ons eigen leven (Lukas 9). Want willen wij Christus navolgen en zijn ware discipelen zijn, moeten wij Hem een heilig, verstandig, levend offer offeren (Romeinen 12[17]). Heilig is echter niets anders, dan van de wereld afgezonderd en aan God toegewijd en toegeëigend te zijn. Wanneer wij nu door God geheiligd[18] en door Christus aan God toegewijd zijn, en niet meer onszelf, doch alleen God beleven, zodanig dat wij niet het onze, doch Gods eer en lof zoeken, dan worden wij het offer dat heilig heet, dat ook vernuftig moet zijn. Dat wil zeggen, verstandig. Niet met menselijk vernuft, doch met goddelijk verstand. Want de menselijke wijsheid is voor God een dwaasheid (1 Korinthiërs 1[19] en 2[20]), doch verstandig in goddelijk verstand. Niet dat wij immer leerlingen zijn en aldus slechts een basis leggen van het eerste schoolrecht[21] (zoals de jonge kinderen), als de doop, boete en handoplegging (Hebreeën 5[22] en 6[23]), doch wij beginnen voort te gaan met de sterke spijs, waarvan wij zullen horen, wanneer de Heer het toelaat. Van tevoren echter moet het offer levend zijn, want een levend offer is het, wanneer het geschiedt vanuit een levend geloof waaruit de rechtvaardige uitsluitend leeft (Abac. 2)[24]. Want hetgeen niet

[16] "abtötung". Vers 23.
[17] vers 1.
[18] "so wir nun Gott geheyliget". Onduidelijk.
[19] vers 26. De verwijzing is enigszins onduidelijk. Het gaat meer om de strekking.
[20] verzen 6, 7 en 14.
[21] "Schulrecht". Heeft diverse betekenissen, waaronder het opdoen van leerstof, het leerjaar en het aantonen van doorlopen onderricht.
[22] verzen 13, 14.
[23] verzen 1, 2.
[24] Onduidelijk.

uit het geloof geschiedt, is zonde (Romeinen 14[25]). Het glanst voor de wereld hoe het ook maar wil. Ja, het is gans dood en ondicht, net zoals een mens die dood is, niets kan doen, noch bewerken. Zo zijn ook de werken van mens die niet een levend geloof heeft, dood en ondicht (Titus 1[26]). Ja, een gruwel voor God, want alleen door het geloof moeten wij God behagen (Hebreeën 11[27], en Hosea 2[28]), en zalig worden. Daarom zegt Paulus verder, laat uw zin veranderen (Romeinen 12[29]). Want wanneer wij gans aan de Heer toegewijd zijn, wordt onze zin veranderd, hetgeen dan de ware nieuwe geboorte is. Wanneer zulks niet geschiedt, kunnen wij de wil van God niet kennen. Wanneer wij niet opnieuw geboren zijn, dan zal, zoals Paulus zegt (1 Korinthiërs 2[30]), de vleselijke mens, dat wil zeggen, de mens zoals hij van nature en qua geboorte is, niet de hemelse dingen kennen (Johannes 3[31]).

Tot zulk een nieuwe mens behoren vier dingen: geloof, liefde, hoop en ware gelatenheid. De ware gelatenheid kan echter niet zijn, waar geen waar geloof, hoop en liefde zijn. Opnieuw, waar het echte geloof is, zal ook echte gelatenheid zijn. Aangezien de wereld zich echter thans beroemt om het geloof en de liefde, moet hij ook de liefde aanwenden jegens zijn naasten, zoals in geven en raadgeven aan de naasten. Zo betreft het toch slechts het goed[32], waarin dikwijls en voor het merendeel geen ware liefde, doch slechts een schijn is; dat hetzij zulk een mens zichzelf zoekt, en hij ook bij God de hemel zou afkopen. En aldus helpt hij vanwege zijn nut zijn naaste met het goed van de woeker, hetgeen God niet wil. Doch zoals Tobias zegt, eer God

[25] vers 23.
[26] De verwijzing is onduidelijk. Mogelijk is vers 16 bedoeld.
[27] vers 6.
[28] Onduidelijk.
[29] vers 2.
[30] Onduidelijk.
[31] "Johan. 3". Bedoeld zal zijn: '3 Johannes'. Vers 11.
[32] "das Gůt".

met uw goed, ja, niet met woeker en financiën, dus dat iemand een handslag geeft aan zijn naaste, en een andere schendt om een gulden. Paulus spreekt daar ook over (Efeziërs 4[33]), en zegt, wie te veel genomen heeft, dat wil zeggen, wie door bedrog, woeker of financiën wat te veel gekregen heeft, late daarvan en arbeide met de handen, dat hij geve aan degene die niet heeft. Hoor toe, gij beste vrienden, waarom wij moeten werken. Niet opdat wij grote jonkers of genadige heren worden en wij onze kinderen ook hoog aanbrengen. O nee, wij moeten werken opdat wij de behoeftigen helpen. Omdat wij echter steeds handelen tegen Gods bevel, geschiedt het zoals wij voor ogen zien, dat de duivel zo nu en dan alles wegvoert. Al staat het gelijk tot in het vierde of vijfde geslacht[34], is het toch niet genoeg met het eenvoudig geven[35] en helpen alleen, doch waar men omwille van de liefde van God en de naaste, vanuit het geloof met vrolijk hart geeft en gelaten is. Daarom is ook eerst de gelatenheid de ware deugd en proef, namelijk wanneer wij ons moeten vernederen[36], vervolgen en laten doden, et cetera. Zoals wij zullen horen, neemt echter ook de wereld Christus aan als een geschenk; lijdender wijze kent hij Hem niet. Daarom zal Christus hem ook niet kennen, want niemand wordt gekroond die niet strijdt (2 Timotheüs 2[37]). Niemand zal heersen, die niet mede lijdt (Romeinen 8[38]). Daarom, waar geloof en liefde is, daar is ook ware gelatenheid, zoals wij in Christus zien en in God, zoals Johannes zegt: Zo lief heeft God de wereld, dat Hij [39]Zijn

[33] vers 28.
[34] Onduidelijk.
[35] "schlechten geben".
[36] "schmehen".
[37] vers 4.
[38] vers 17. Daar wordt echter niet gesproken over 'heersen', maar over "verheerlijkt worden" (Statenvertaling). De Latijnse versie geeft: "conglorificemur", dus 'samen met Hem verheerlijkt worden'.
[39] "erkennen". Het onderscheid tussen 'kennen', 'erkennen' en 'herkennen' is niet duidelijk.

Zoon niet verschoond heeft, doch Hem gegeven heeft tot in de dood (Johannes 3[40] en Romeinen 8[41]). Hier moet de wereld wijken met zijn vertrouwen, want waar niet een echte, waarachtige kennis is van de liefde Gods, daar is het onmogelijk dat er liefde voor de naaste is, noch voor God. Daaruit volgt dan, dat wanneer wij de liefde Gods waarlijk kennen, wij ook omwille van de liefde Gods verlaten willen hetgeen ons door God verleend is.

Thans willen wij zien, wat het geloof als eerste is. Het geloof is een levend rekenen op God (Hebreeën 11[42]). En wel zo, dat wij alleen God erkennen als waarachtig, almachtig en trouw; dat wij geloven dat Hij de enige is, die ons kan redden, behouden en bewaren voor al het kwaad, geestelijk en tijdelijk, zoals wij bekennen in ons christelijke geloof, wanneer wij zeggen: wij geloven in God de Vader, almachtige Schepper van hemel en aardrijk (Jesaia 40[43]). Want met dit artikel moeten wij steeds bedenken, hoe Hij alle dingen geschapen heeft, dat Hij ze ook aldus machtig behoudt, regeert en beheerst, zoals Hij vanaf de aanvang dat altijd gedaan heeft door Zijn eeuwige woord. Alzo herhaalt Hij het nog voortdurend door datzelfde woord. Ja, terwijl wij echter door de ongehoorzaamheid aan Zijn woord in ongenade zijn gevallen (Efeziërs 2[44]), heeft God door dit woord wederom de ongehoorzaamheid moeten herstellen[45] (1 Petrus 1[46] en Jakobus, 1[47]), en de overtreding door onze ouders Adam en Eva (Genesis 3[48]). Want juist omwille van die reden is Hij mens geworden, opdat Hij bij de Vader wederom al datgene ver-

---

[40] vers 16.
[41] Mogelijk is de strekking van vers 3 bedoeld.
[42] vers 3.
[43] Onduidelijk.
[44] verzen 1, 2.
[45] "widerbringen".
[46] vers 22.
[47] Onduidelijk.
[48] Feitelijk gelden hier alle verzen.

zoende dat in de hemel en op het aardrijk was (Efeziërs 1[49]). Want zoals wij door de overtreding van Adam allen in ongenade zijn gevallen (1 Korinthiërs 15[50]), ja, kinderen geworden van de toorn (Efeziërs 2[51], Job 3[52], Jeremia 20[53]), alzo worden wij door Christus wederom bij Hem ingelijfd en bemind door de beminden (Efeziërs 1[54] en 1 Korinthiërs 15[55]), zo wij dat dan waarachtig geloven, zoals dan de Zoon Gods de eeuwige waarheid zelf betuigd heeft in de tijd van Zijn vlees, zoals wij dan zullen horen hoe Johannes zegt (Johannes 3[56]): Zo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn enige Zoon voor hen gegeven heeft, opdat degene die in Hem gelooft, niet verloren ga, doch het eeuwige leven hebbe. Hier hoort ge, dat alle zaligheid slechts uit het geloof voortkomt.

Item/ weyter ſagt Chriſtus/ Johan. 7. Wenn da
dürſt/ der komm zů mir vnnd trinck des lebendigen
Waſſers/ vnnd welcher an mich glaubt / wie die
gſchrifft ſagt/ von dem werden flieſſen Brunnen des

Verder zegt Christus (Johannes 7[57]): Wie dorst heeft, kome tot Mij en drinke het levende water. En wie aan Mij gelooft, zoals de Schrift zegt, van deze komen stromende bronnen van het levende water. Wanneer iemand de Geest heeft en het ware geloof, is het onmogelijk dat het geen vrucht voortbrengt. Net zomin als er geen levend water uit opwelt, en het in het aardrijk verborgen blijft, net zomin blijft het geloof zonder werk. Want

---

49 idem.
50 Onduidelijk.
51 vers 3.
52 Onduidelijk.
53 idem.
54 Onduidelijk.
55 idem.
56 vers 16.
57 verzen 37, 38.

waar er geen werken zijn, is er geen geloof, doch een waan. Ja, het geloof is dood. Daarom zegt Christus (Johannes 15[58]), dat Hij de wijnstok is, doch wij de ranken. En allen die waarachtig in deze wijnstok Jezus Christus zijn ingeplant (hetgeen geschiedt door het geloof), zullen vele vruchten voortbrengen, want de Vader reinigt hen, opdat zij vele vruchten voortbrengen. Want zoals Christus zegt: Er kan geen plek op een berg verborgen liggen (Lukas 7[59]). En ook, waar geloof is, moeten de ware gelovigen goede werken doen, want juist daarom is Christus gekomen, een licht in de wereld, opdat allen die in Hem geloofden, niet in de duisternis ronddoolden (Johannes 8[60]). Want zoals Christus bemind heeft en de wil van Zijn hemelse Vader volbracht heeft, alzo moeten ook alle ware gelovigen in de wereld schijnen, zoals de Heer zelf gebiedt, waar Hij zegt: Laat aldus uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uw goede werken zien, en God de hemelse Vader daarin prijzen, want gij zijt het licht der wereld (Mattheüs 5[61]). En verder zegt de Heer: Zoals Mijn Vader Mij gezonden heeft, alzo zend Ik u, opdat gij vrucht brengt (Johannes 15[62]), en de Vader in de hemel geprezen wordt. Daarom, wie goed doet, haat het licht niet, hetgeen Zijn woord is, want de Vader wordt slechts geprezen wanneer Hij werkt door de liefde. Want de boom moet slechts aan de vruchten gekend worden (Mattheüs 7[63] en 12[64]). Willen wij dan Christus' discipel zijn, moeten wij in Zijn voetstappen lopen, want alleen Hij is de weg, het leven en de waarheid (Johannes 14[65] en 6[66]), aangezien niemand tot de Vader komt dan

[58] vers 4.
[5959] Onduidelijk. Lijkt te duiden op Lukas 8: 17.
[60] vers 12.
[61] verzen 14, 16.
[62] vers 8.
[63] vers 16.
[64] vers 33.
[65] vers 6.

door deze Christus. En het is de wil van de Vader, dat eenieder die gelooft dat Hij de enige God is, en Hem kent die Hij gezonden heeft, heeft het eeuwige leven (Johannes 17[67]). En het is ook de wil van de Vader, dat degene die de stem van de Zoon Gods hoort en Hem gelooft, niet het gericht ondergaat, doch vanuit de dood het leven ingaat (Johannes 5[68]). Ook deze spreuk is klaarblijkelijk, dat noch spreken, zingen, noch zeggen helpt, want het ligt slechts aan het geloof, welk geloof alleen geldt wanneer die door de liefde werkt, want waar het geloof niet is, is er niets anders dan zonde (Romeinen 14[69]). Want waar geloof is, daar is gunst en alle godzaligheid. Daarom zegt Christus: Hij zal niet in het gericht komen, want zij zijn bij God ingelijfd en is er geen verdoemenis (Romeinen 8[70]), want God rekent het hun niet aan (Psalmen 31[71]). Vandaar dat Johannes zegt (1 Johannes 3[72]): Dat de rechtvaardige niet zondigt, want het zaad Gods is in hem. En Paulus zegt: Dat hij niet zondigt naar de innerlijke mens, doch het vlees, dat in hem woont (Romeinen 7[73]), en tot de Galaten: Wanneer wij als zondaren bevonden werden, wat hebben wij dan anders van Christus, dan zonde? Dat zij verre van ons (Galaten 2[74]). Want van Hem hebben wij al het goede en alle zaligheid. En dat wij zalig zijn, komt alleen van Hem. Daarom is Hij het brood van het leven. Wie van dit brood eet, zal niet sterven, doch het eeuwige leven hebben (Johannes 6[75]). Wie in Hem gelooft, zal ook de werken doen die Hij gedaan

---

66 Onduidelijk. Bedoeld lijkt te zijn: 'Johannes 14: 6'. En uitzonderlijk, want hier wordt ook het vers vermeld.

67 vers 3.

68 vers 24.

69 vers 23.

70 vers 1.

71 vers 24.

72 vers 9.

73 verzen 5, 20.

74 vers 17.

75 vers 58.

heeft, en grotere (Johannes 14[76]). Nu is het waar, dat Christus de wil van de Vader volbracht heeft. Alzo zullen ook allen die waarachtig in Hem geloven, de wil van de Vader volbrengen, want zoals Christus gezonden is door de Vader, alzo zendt Hij ook Zijn discipelen om de wil van de Vader te volbrengen. Grotere werken zullen zij doen in de naam van Christus, want Christus is een ware, natuurlijke Zoon Gods en geen zondaar. Ja, in Zijn mond is nimmer bedrog gevonden (1 Petrus 2[77]). Wij echter, zijn slechts aangenomen en verkozen kinderen en dan alleen omwille van Christus. Derhalve hebben wij ook altijd met het vlees te strijden. Aangezien wij hier leven, moeten wij altijd waken (Efeziërs 6[78]), opdat wij niet overijld raken, want het vlees is zwak, doch de geest is snel. Uit dit gezegde is het duidelijk, dat alle zaligheid vanuit het geloof komt. Ja, Hij is onze zege waardoor wij overwinnen, zoals Johannes zegt (1 Johannes 5[79]). Uit zulk geloof volgt een ware liefde voor God en de naaste, hetwelk het tweede wapen is, de discipel van Christus. Liefde is een deugd, waarmede de wil van de liefhebber boven zijn natuurlijke vermogen uitstijgt om God lief te hebben boven alle dingen, zichzelf en de naaste tegelijk, in God en om Gods wil. Want het is onmogelijk dat degenen die zo waarachtig geloven, hetgeen hun door Christus geschied is, dat zij omgekeerd God niet liefhebben. Ja, niet alleen God, doch ook de naaste omwille van het bevel van God. Daarom zegt Johannes: Degene die zegt dat hij Christus kent[80], en in de duisternis dwaalt[81], is een leugenaar en er is geen waarheid in

[76] vers 12.
[77] vers 22.
[78] vers 10.
[79] vers 4.
[80] "welcher sagt/Er hab gemeinschafft". De Statenvertaling spreekt echter over "Die daar zegt: Ik ken Hem". Dat komt ook overeen met het Latijn, waar sprake was van : "Qui dicit se nosse eum".
[81] "wandert".

hem (1 Johannes 2[82]). Wie echter in het licht wandelt[83], zoals Christus in het licht gewandeld heeft, kent Christus, en het bloed van Christus reinigt hem van zijn zonden. Hier ziet ge, dat allen die Christus willen kennen[84], in het licht moeten wandelen. Johannes zegt verder: Wie zijn broeder haat, is in de duisternis en zijn ogen zijn verblind (1 Johannes 2[85]). Uit deze spreuk is nu duidelijk, dat allen die in het licht willen wandelen, ja, Christus willen kennen[86], de liefde moeten hebben, want God is de liefde. En wie in God is, heeft de liefde (1 Johannes 4[87]). Daarom maant Christus ons, dat wanneer wij kinderen Gods willen zijn, wij aardig moeten zijn, zoals onze Vader, die goed doet, ook aan degenen die Hem haten. Tot zulk een excellente liefde moet een christen groeien, dat hij ook diegenen liefheeft die hem haten (Mattheüs 5[88]). Want alleen de liefde is het ware kenmerk van de discipelen van Christus, zoals Christus zegt: Hieraan zullen alle mensen herkennen dat gij mijn discipelen zijt, wanneer ge elkander liefhebt (Johannes 13[89]). Hoor hier, gij blinde wereld, ge wilt wel gaarne als christelijk worden beschouwd, doch wilt dat zonder de liefde. Ja, gij wilt wel uw naaste liefhebben. Ja, wanneer het met woorden werd uitgevoerd, zoals Johannes zegt: Beste broeders, gij moet niet liefhebben met woorden, doch metterdaad (1 Johannes 3[90]). Ja, gij zegt: ik heb hem lief, doch wanneer hij gebrek heeft, liet ge hem voordat ge hem zoudt helpen, in honger sterven. Ja, wanneer het goed gaat, wanneer de laatste nood er is, dan willen

---

[82] vers 4.
[83] "wandlet".
[84] "das alle die gemeinschafft mit Christo wollen haben". De beeldspraak is dus consequent voortgezet.
[85] vers 11.
[86] "wollen gemeinschafft mit Christo haben".
[87] vers 7.
[88] vers 44.
[89] verzen 34-35.
[90] vers 18.

wij pas helpen. Ja, het ware te dulden wanneer men niet hielp, wanneer men het maar niet bezwaarde. Hoor Johannes, wat hij zegt: Wie rijkdom heeft in deze wereld, en zijn broeder niet ziet lijden en zijn hart sluit[91], is een moordenaar, en de liefde Gods is niet in hem (1 Johannes 3[92]). Hier hoort ge: zal in diegene de liefde zijn, die (hetgeen hij heeft) niet deelt, hoe zal die dan in diegene zijn, die de ander bezwaart en schatting oplegt? Over zulke honden spreekt St-Paulus (Filippensen 3[93]); (2 Petrus 2[94] en Jesaja[95] 5). Want het is thans in zwang, dat iedereen slechts voor zichzelf wil grijpen: veel voor mij en in het geheel niets voor de naaste. Waar leert Christus zulk een liefde? O, hoeveel overvloed wordt er gebruikt door wie de mestvarkens nodig hebben, in overvloedig eten en drinken. Ja, voordat iemand zijn broeder hielp met zijn kinderen, durfde hij met grote overvloed te verbruiken en verhandelen waar twee of drie huishoudens genoeg aan hadden.[96] En gij zegt, dat de liefde Gods in u is. Christus zegt: Men moet de armen uitnodigen, de armen lenen die het niet wederom kunnen vergelden (Lukas 6[97]). Wie zegt dat hij God liefheeft en zijn naaste niet liefheeft, die misleidt zichzelf, want hoe zoudt ge God kunnen liefhebben, die gij niet ziet, wanneer ge niet uw naaste liefhebt, die gij ziet? (1 Johannes 4[98]). Want het is het bevel van God, dat wij elkander liefhebben,

---

[91] "unnd beschleüst seine Hend". Hier staat ten onrechte: "seine Hend", dus 'zijn handen'. De Statenvertaling geeft: "en sluit zijn hart toe voor hem". De Latijnse Bijbelversie luidt: "et clauserit viscera sua ab eo". Hier dus nog weer anders. 'Viscera' zijn de ingewanden in bredere zin, waaronder het hart.

[92] verzen 15, 17.

[93] vers 2. Hier wordt over honden gesproken, hoewel het verband onduidelijk is.

[94] vers 22. Idem.

[95] Onduidelijk.

[96] "es hetten zwey oder drey hauszgsind daran".

[97] verzen 30, 35.

[98] vers 20.

zoals Christus ons heeft liefgehad (1 Johannes 3[99]). Daarom wilt ge een discipel van Christus zijn, Zijn bevel nakomen, zoals de Heer zegt: Wie Mijn woord hoort en behoudt, is degene die Mij liefheeft (Johannes 15[100]). En Ik zal hem liefhebben, Mij aan hem openbaren, en Mijn Vader zal hem liefhebben en een woning bij hem maken (Johannes 14[101]). Verder zegt Christus: Zoals Mijn Vader Mij liefgehad heeft, alzo heb Ik u liefgehad, wanneer ge blijft in Mijn liefde. Dus houdt u aan Mijn geboden, net zoals Ik Mij aan de geboden van Mijn Vader gehouden heb (Johannes 15[102]), en in Zijn liefde ben gebleven. Niemand heeft grotere liefde, dan dat hij zijn leven geeft voor zijn vrienden. Gij zijt Mijn vrienden, wanneer ge Mijn geboden aanhoudt.[103] Hier is ook klaarblijkelijk, dat alleen die werken aan God welgevallen, die niet uit dwang, niet uit nut, doch uit vrije liefde geschieden, want volkomen liefde verdrijft alle vrees (1 Johannes 3[104]). De liefde duldt alles, verdraagt alles, ijvert niet, ruziet niet, strijdt niet, zoals Paulus zegt (1 Korintiërs 13[105]): Wat zal ik zeggen? Door de liefde en door het geloof overwinnen wij alle dingen (1 Johannes 5[106]). En het is onmogelijk dat iemand een christen kan zijn, wanneer de liefde Gods er niet is. Daarom, hoewel Paulus andere wapens meer aanduidt (Efeziërs 6[107]), zullen toch zonder deze de andere er niet zijn. Want waar het werk van het geloof niet is, zijn het geloof en het evangelie dood (Jakobus 2[108]). Waar er dan geen geloof, noch liefde is, daar is ook geen hoop. Waar die niet is, is er ook geen heil.

---

[99] Onduidelijk. Bedoeld zal zijn: 1 Johannes 4: 21.
[100] Feitelijk: Johannes 14: 23.
[101] verzen 21, 23.
[102] verzen 9-10.
[103] Hier ontbreekt dus een verwijzing naar Johannes 15: 13-14.
[104] Feitelijk: 1 Johannes 4: 18.
[105] verzen 4-7.
[106] vers 5.
[107] verzen 11, 13-17.
[108] verzen 14, 17, 20, 26.

Thans volgt het derde gedeelte, namelijk de hoop. De hoop is een bepaalde verwachting, door geduld wegens de beloofde genade, hulp en hartelijkheid van God, welk dingen wij thans gewis hebben door het geloof, want zoals de Schrift aan het geloof het bezit der gerechtigheid toeschrijft en alsof de mens die thans reeds geniet, zoals Christus zegt: Wij in Mij gelooft, of van dit brood eet, die heeft het eeuwige leven (Johannes 6[109]).

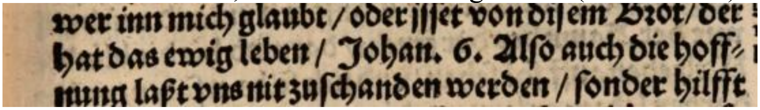
wer inn mich glaubt / oder jsset von disem Brot / der
hat das ewig leben / Johan. 6. Also auch die hoff-
nung lasst vns nit zuschanden werden / sonder hilfft

Ook de hoop laat ons niet te schande worden, doch helpt ons het kruis te dragen in alle geduld en lankmoedigheid, zoals David in alle Psalmen zegt: Ik hoop op de Heer. Hoe durft gij zeggen tot mijn ziel: Ga de berg op als een vogel? (Psalmen 11[110]). Heer, ik heb op U gehoopt en word in eeuwigheid niet te schande (Psalmen 30[111]). En Paulus toont (Romeinen 5[112]) aan, hoe wij alleen door het geloof rechtvaardig worden. Ja, zo vredig, dat wij ons ook op de droefenis beroemen die geduld brengt, want een mens die niet beroemen kan, lijdt niets. Wanneer wij echter kruis en vervolging hebben en wij het op konden nemen door geduld, dan pas konden wij ons op de Heer beroemen (Jeremia 9[113]), welk geduld dan hoop brengt, door dewelke wij niet te schande worden. Hier hoort ge, hoe het ene op de andere komt, want hoe kon een christen het ooit volhouden in zoveel kruis, wanneer hij niet (dat hij gelooft en nog niet in zijn wezen heeft, en toch door de hoop geduldig overwint) vergewist was, dat hem ook de hoop niet te schande liet worden (Romeinen 10[114]). Want hij weet dat God waarachtig in de toezegging is en niet

---

[109] verzen 35, 51.
[110] vers 1.
[111] Feitelijk: Psalmen 31, vers 2.
[112] vers 1.
[113] vers 24.
[114] Onduidelijk, zoals de gehele passage.

kan liegen. Daarom verwacht hij zulks ook door de hoop, dus laat thans ware gelatenheid toe in deze drie aspecten; in geloof, hoop en liefde.

Thans volgt het vierde aspect, namelijk de gelatenheid. Pas daaraan wordt de christen herkend, zoals de boom aan de vrucht. Daarom moet de blinde wereld hier opkijken en zichzelf ervaren en daarbij de ware discipelen van Christus leren kennen. Want dit zijn de ware discipelen van Christus. Wie niet gelaten is, is geen discipel, hoewel hij erover kan spreken en praten. Want de huichelaar kan niet lang volhouden, zoals Job zegt: Het is slechts de toetsing en roede van de Heer om ons te tuchtigen (Hebreeën 12[115]); en (Spreuken 5[116]), zoals Paulus zegt: Die Hij liefheeft, die tuchtigt Hij. En Petrus zegt: Wanneer wij lijden, houden wij op te zondigen (1 Petrus 4[117]). Daarom is alleen het kruis de ware toetsing voor de christen. Het kruis moet echter niet omwille van schuld gedragen worden, doch omwille van de weldaad, zoals Christus het gedragen heeft, wanneer wij niet met hem, dat wil zeggen, met de wereld, willen huichelen, doch zijn werken bestraffen, zoals de Heer zegt: Mij haat de wereld, want ik getuig dat zijn werken slecht zijn (Johannes 7[118]). Alzo zullen alle christenen doen, die zijn werken bestraffen.

Thans willen wij horen wat gelatenheid is. Gelatenheid is niets anders, dan verlaten omwille van Gods naam al datgene wat creatuur of schepsel heet, omwille van de Schepper, voordat ik mij laat verdrijven van God omwille van zulke schepselen. Zulk een gelatenheid noemt Christus in Lukas een haat, wanneer hij zegt: Wie zijn vader en moeder niet haat en afstand doet van al wat hij heeft, et cetera (Lukas 9[119], 14[120]). Mattheüs zegt: Wie

---

[115] vers 6.
[116] Onduidelijk.
[117] vers 1.
[118] vers 7.
[119] Onduidelijk. Mogelijk is er een verband met de verzen 59-62.
[120] vers 26.

vader en moeder liever heeft dan Mij, is Mij niet waard (Mattheüs 10[121]). En gelatenheid is niets anders, dan een waar doden[122] van ons eigen vlees en een ware nieuwe geboorte, zoals Christus zegt: Tenzij gij opnieuw geboren wordt, uit het water en de geest (Johannes 3[123]). Dat wil zeggen, vanuit de kracht van God, hetwelk de geest van God is. En het water is het dagelijkse kruis en de droefenis, hetgeen aangeduid wordt door de doop.

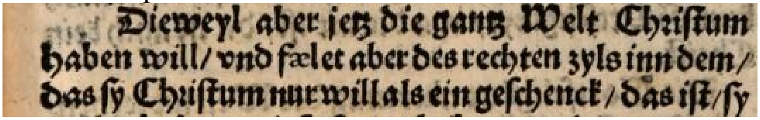
Dieweyl aber jetz die gantz Welt Christum haben will/ vnd fælet aber des rechten zyls inn dem/ das sy Christum nur will als ein geschenck/ das ist/sy

Aangezien echter thans de ganse wereld Christus wil hebben, en het ware doel daarin evenwel ontbreekt, en hij Christus slechts wil als een geschenk, dat wil zeggen, hij[124] wil Hem hebben (zoals hij zegt) als zijn genadige en enige middelaar, waarbij het wel terecht zou zijn, daar het geen andere naam is waardoor wij zalig worden (Handelingen 4[125]), toch faalt hij, daar hij Hem slechts aanneemt als een geschenk en niet op een lijdende manier. Want een christen moet Christus niet in het ene aannemen en in het andere laten. Want juist degene die zegt: Allen die bezwaard zijn, komen tot Mij, Ik zal u verkwikken (Mattheüs 11[126]), deze zegt ook: Wie zijn vader en moeder meer liefheeft dan Mij, is mij niet waard (Mattheüs 10[127], Lukas 14[128]). Daarom moet degene die de waarheid bemint, Christus in zich in het ene net zo waarachtig laten zijn, als in het andere, want wie Christus wil navolgen, moet hem qua lijden ook navolgen. Daarom is het slechts een waan en een dwaze verleiding

[121] vers 37.
[122] "abtötung", 'versterving'.
[123] vers 5.
[124] Lees: 'de wereld'.
[125] vers 12.
[126] vers 28.
[127] vers 37.
[128] vers 26.

wanneer wij zeggen: Wij geloven dat Christus ons verlost heeft, doch willen niet leven zoals Hij geleefd heeft. Dat wil zeggen, dat wij ook de wil van Zijn heilige Vader volbrengen, zoals Christus zelf zegt: Zoals Mijn Vader Mij gezonden heeft, alzo zend Ik u. En Johannes zegt: Wees rein zoals Hij rein is (1 Johannes 3[129]); en Petrus: Wees heilig, want Hij is heilig (1 Petrus 2[130], Exodus 19[131]). Daarom, waar geen echt geloof is en goddelijke liefde, daar is geen gelatenheid. Waar geen gelatenheid is, daar is ook geen godzaligheid. Waar die niet is, daar is ook geen christen.

De wereld echter kan de godzaligheid niet lijden, zoals Paulus zegt: Allen die godzalig willen leven, moeten vervolging hebben. Deze godzaligheid echter plaatst[132] hem jegens God, en de liefde voor de naaste jegens God in een waar vertrouwen, doch de liefde vanuit het geloof, want waar het geloof juist is, werkt die jegens God en de naasten. Want hoe konden wij God niet liefhebben, die wij zo barmhartig en genadenrijk jegens ons onderkenden; en dat wij niet liefhadden die God ons beveelt lief te hebben, zoals wij hiervoor gehoord hebben.

Daarom willen wij het thans genoeg laten zijn over het eerste aspect, waarin wij Christus hebben uitgebeeld als een geschenk, en willen het tweede aspect voor ons nemen, namelijk gelatenheid. Dat wil zeggen, dat wij Christus ook navolgen met betrekking tot het kruis, welke gelatenheid uit twee delen bestaat. Ten eerste, in de overwinning van onszelf. Ten tweede, dat wij het dulden wanneer wij door anderen vervolgd worden. Ten derde, moeten alle discipelen van Christus zich slechts aan God wijden, alleen Hem vertrouwen en slechts Zijn eer zoeken, zoals de Heer zelf zegt: Ik ben niet gekomen opdat men Mij dient, doch opdat Ik dien. Alzo moeten alle waarachtige christenen niet hun nut en hun eer zoeken opdat men hen

---

129 vers 3.
130 vers 16.
131 Onduidelijk.
132 "steht".

hoogacht, doch opdat zij gans toegewijd zijn en slechts doen zoals hun Meester gedaan heeft, en alzo niet hun nut zoeken, doch die van de ander, zoals Paulus leert (1 Korinthiërs 10[133]). En alzo moet hij[134] gelaten staan, al was hij niemand iets schuldig (Romeinen 13[135]). Zo moet hij ieders knecht zijn, zodanig, dat hij weet ziek te zijn met de zieken, sterk met de sterken, vrolijk met de vrolijken, zoals Paulus zegt (Romeinen 12[136]) , opdat hij velen voor de Heer gewint. Een christen moet ook gelaten zijn, in woorden en in de wandel, opdat hij een licht is (Efeziërs, 5[137], 1 Thessalonicensen 4[138]), en voorbeeld onder de heidenen, zoals Paulus en Petrus leren. Het tweede deel echter, bestaat eruit, dat wij ook geduldig lijden hetgeen ons door anderen wordt toegevoegd, zoals de Heer zegt: Wanneer men u op de ene wang slaat, bied dan ook de andere (Mattheüs 5[139]). De betekenis is, dat een christen voordat hij met zijn broeder zou willen vechten, hem gewillig en van harte de andere wang wil aanbieden. Want verder heeft Christus de wang niet ijverig aangeboden[140], doch heeft gezegd: Wanneer Ik onrecht gedaan heb, geef dan getuigenis van het kwaad. Spreek Ik echter juist, waarom slaat ge Mij dan? Hier leert de goedige schoolmeester twee aspecten. Ten eerste, dat wij de goddeloze tirannen geen gelijk geven om hun slechtheid, en dat wij niet zullen zeggen dat zij het juiste doen. Ten tweede, dat wij niet trots met hen omgaan of omgekeerd beschimpen (hetgeen een christen niet past (1 Petrus 2[141])), doch zo eenvoudig en deemoedig mogelijk moeten berispen, zoals het betaamt. Want voordat een christen

---

[133] verzen 24, 33.
[134] Lees: 'de christen'.
[135] vers 8.
[136] vers 15.
[137] vers 8.
[138] Onduidelijk.
[139] vers 39.
[140] Onduidelijk.
[141] vers 23.

iemand iets aandoet, biedt hij de andere wang, en voordat hij een ander zou willen doden, stierf hij honderdmaal zelf. Daarom moet het een nieuwe geboorte zijn en gans ontwend aan de moederborst. Dat wil zeggen, van de aard van onze natuur, zoals de Heer zegt: Tot wie zal Ik mij keren, dan tot degene die de moederborst ontwend is? (Esaja 28[142]). Daarom ook heeft Christus de gedaante van een kind aangevoerd tussen de discipelen, waar zich een ruzie verhief over wie de grootste zou zijn onder hen. Hij nam een kind, dat niet zijn eer, doch dat zonder haat en alle bedrog was (1 Petrus 2[143]). Hij nam niet een geweldenaar, niet een machtige, niet een zeergeleerde, doch een nederige, deemoedige en verachte in het aanzien der wereld. Want hetgeen groot is voor de wereld, is een gruwel voor God (Lukas 16[144]). En Paulus: Hetgeen hoog is voor de wereld, is een dwaasheid voor God (1 Korinthiërs 1[145] en 2[146]). Ten tweede moeten wij kinderen, vrouw en kind, vader en moeder, have en goed, ja, ons eigen leven verlaten (Lukas 6[147], Mattheüs 10[148] en Marcus 9[149]). Dat is niets anders, dan dat wij - voordat wij God en Zijn waarheid beschaamden - eerder lichaam, goed, vrouw, kind en alles wat God ons verleend heeft, verlieten, zoals hierboven gezegd is. Zie hier de blinde wereld, die God en de wereld wil dienen. Gij kunt niet twee heren dienen. Ge moet de ene haten en de andere liefhebben (Mattheüs 6[150]), zoals de Heer zegt, want de vriendschap met de wereld is een vijandschap van God (Jakobus 5[151]).

---

[142] vers 9.
[143] vers 22. Zie ook: Lukas 9: 46-47.
[144] vers 15.
[145] vers 20.
[146] Feitelijk: 1 Korinthiërs 3: 19.
[147] Onduidelijk.
[148] Verzen 9, 10. Ook: Mattheüs 19: 21, 29.
[149] Feitelijk: Marcus 10: 21, 29-30.
[150] vers 24.
[151] Feitelijk: Jakobus 4: 4.

Verder zegt de Heer ook: De discipel zal niet boven de meester staan. Hebben zij de huisvader Beëlzebub genoemd, veelmeer de huisgenoten. Ja, zulk een grote verblinding laat God vallen over de goddeloze wereld, dat allen die de godzaligen doden, zullen wenen. Zij doen God een dienst. O wee, wee, de grote blindheid die God over de wereld zendt. Wanneer wij de waarheid niet willen aannemen, moet God hem uit waar oordeel verblinden, zoals Paulus daarover spreekt (Romeinen 1[152]) en Christus: Ze hadden meer de eer der mensen lief, dan Gods eer. Wij moeten gelaten zijn, zodanig, dat smaad ons even lief is als eer. Zoals de Heer zegt: Wee u, wanneer de wereld goed over u spreekt (Lukas 6[153]). Heil echter u, wanneer hij allerlei ergs tegen u zal spreken. Verheug u en wees vrolijk, want uw loon is groot in de hemel (Mattheüs 5[154]). Hier hoort gij, beste christen, hoezeer wij gelaten moeten zijn en geen enkele eer der wereld moeten achten. Ja, het moet een christen bekommeren, wanneer de wereld aan zijn zijde staat. De reden is, dat de wereld slechts datgene liefheeft wat van hem is, doch hetgeen van de christen is, dat haat hij. Laat daarom, beste christen, niets u misleiden; de wereld haat u. Ga voort, wees geduldig, verwacht de grote God met vreugde, want zalig zijn zij, die hier wenen, want het duurt slechts een korte tijd voordat Hij komt, die niet zal vergeven. Dan worden zij vervuld met vreugde, die nimmer van hen wordt afgenomen. De Heer geve ons zijn Geest om te strijden tot aan het einde. Amen.

Tot besluit.

Dit boekje is slechts vervaardigd opdat de blinde wereld zijn gebreken erkent. Ook gij, goedhartige, wanneer ge u niet aldus

---

[152] vers 25. Verblinding wordt niet genoemd. Feitelijk moet deze verwijzing achter de volgende zin staan.
[153] vers 26.
[154] Onduidelijk. Zie echter: Lukas 6: 23.

bevindt, bid van harte, opdat gij er ook toe moogt komen. Want de Heer is niet gekomen omwille van de gezonden, doch vanwege de zieken. O, de grote troost. Zijt ge ziek, zoek de goedige arts. Zijt ge arm, erken het slechts en koop zilver van degene die bereid is te helpen (Mattheüs 11[155]). De Heer wille ons allen verzadigen met Zijn genade. Amen.

Micha 7[156].

Bewaak[157] de deur van uw mond, voor degene die in uw schoot ligt. De reden is, dat de zoon de vader zal onteren, de dochter tegen de moeder opstaat, de schoondochter[158] tegen de zwager, en iedere huisgenoot zal zijn vijand zijn.

Gedrukt te Ingolstadt, door Wolffgang Eder.

155 Onduidelijk.
156 Vers 6. Zie ook: Mattheüs 11: 35-36.
157 "Beware".
158 "Schnur". Ook: 'schoonmoeder'.